

ALGİ
BATERAPİ
MERKEZİ

**"ÇOCUĞUNUZUN
YAŞAM
KALİTESİNİ
YÜKSELTİN"**

**ÖZEL
GEREK SINIMLI
ÇOCUKLARIN
AILELERİNİN
YAŞADIKLARI
PSIKOLOJİK
SÜREÇLER**

ÇOCUK SAHIBI OLMA SÜRECİNDEKİ PSIKOLOJİK DURUM

Her aile çocukları olacağını öğrendiğinde, hatta bundan önceki süreçlerde de doğacak çocuklarının “mükemmel” olması temelinde hayaller kurar.

Bu doğal süreç içerisinde problemlili bir çocuğun doğması fikri ailede kaygı yarattığından, beklentiler üst düzeyde olacak şekilde hazırlık yapılır.

Yetersizliği olan bir bebeğin doğumuyla ya da daha sonraki yıllarda çocuğun yetersizlikten etkilenmesiyle, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgili kurdukları hayaller yıkılır.

(Varol 2005).

Ailede farklı gelişen/özel gereksinimli bir çocuğun olmasının, tüm aile bireyleri için;

- duygusal bir yük
- stres verici bir yaşam deneyimi
- sürekli başa çıkma tepkileri

gerektiren bir stresör olduğu belirtilmektedir

(Minners 1988, McCubbin, 1989).

AİLEDE FARKLI GELİŞEN/ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİR ÇOCUĞUN OLMASININ, TÜM AİLE BİREYLERİNİN

- Birçok aşamadan geçtikleri,
- İnkâr, şok, kaygı, kızgınlık, korku gibi duyguları yaşadıkları,
- Kendilerini çocuklarının durumundan dolayı sorumlu hissettikleri,
- Çoğu anne babanın suçluluk duyguları ifade ettikleri,

birçok araştırmada belirtilmektedir.

AİLEDE FARKLI GELİŞEN/ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİR ÇOCUĞUN OLMASI

- Anne ve babanın evlilik uyumlarında farklılaşma olduğu, evlilik uyumunun düşük, boşanma oranının yüksek olduğu bazı araştırmalarda görülmektedir.
- Bazı araştırmacılar, ailede farklı/engelli bir bireyin bulunmasının evlilik uyumunu etkilemediğini savunmaktadırlar.

AİLEDE FARKLI GELİŞEN/ÖZEL GEREKSİNİMLİ BİR ÇOCUĞUN OLMASI

- Araştırmalar, bu ailelerin de sevdikleri birinin ölümünden sonra yas tutan kişilerle aynı yas tepkilerini gösterdiklerini bulmuştur

(Castle, 1998; Kozub, 2008; Leonard, 1986; Wong, 2005).

- Tarihsel olarak incelendiğinde baskın ve yaygın olan görüş, ailede engelli/farklı bir çocuğun olmasının, bu aileler için yaşam boyu süren bir trajedi olarak görülmesidir.

(Ferguson, 2001; Glidden, Kiphart, Wilioughby, & Bush, 1993).

AŞAMA MODELİ'NE GÖRE DUYGUSAL TEPKİ SÜRECİ

Araştırmalar, bu ailelerin de sevdikleri birinin ölümünden sonra yas tutan kişilerle aynı yas tepkilerini gösterdiklerini bulmuştur .

(Castle, 1998; Kozub, 2008; Leonard, 1986; Wong, 2005).

- **ŞOK**: Çocuklarının “farklı” olduğunu öğrenen ailelerde gözlenen tepkilerden ilkidir. Genellikle bu durum; ağlama, tepkisiz kalma, çaresiz kalma şeklinde kendini gösterir (Darıca ve ark. 1992).
- **RED**: Tanının yanlış konulmuş olabileceğini düşünen aileler gerçeği inkar ederler. Çocuğun gelecekte yapabileceklerine yönelik duyulan endişeler, yüklenilmesi gereken sorumluluklar, “Çocuğun hali ne olacak?” sorusuna verilen yetersiz yanıtlar, ailelerin bu durumu reddetmesine neden olmaktadır (Darıca ve ark. 1992, Şahin 1994).

AŞAMA MODELİ'NE GÖRE DUYGUSAL TEPKİ SÜRECİ

Araştırmalar, bu ailelerin de sevdikleri birinin ölümünden sonra yas tutan kişilerle aynı yas tepkilerini gösterdiklerini bulmuştur .
(Castle, 1998; Kozub, 2008; Leonard, 1986; Wong, 2005).

- **ÖFKE ve DEPRESYON:** Öfkenin asıl hedefi çocuğun kendisidir. Anne-babanın çocuğa yönelik; “ Farklı olmak zorunda mıydın, neden sen de herkes gibi normal bir çocuk olarak doğmadın?” gibi açığa vuramadıkları örtük düşünceleri bulunmaktadır.

Bazı aileler ise, böyle bir çocuğa sahip olmaktan dolayı kendilerine veya birbirlerine karşı aşırı öfkeli. Bu öfkenin en temel nedeni, bireyin kendisini veya eşini normal çocuk doğuracak kadar yeterli hissetmemesidir.

AŞAMA MODELİ'NE GÖRE DUYGUSAL TEPKİ SÜRECİ

Araştırmalar, bu ailelerin de sevdikleri birinin ölümünden sonra yas tutan kişilerle aynı yas tepkilerini gösterdiklerini bulmuştur .

(Castle, 1998; Kozub, 2008; Leonard, 1986; Wong, 2005).

- **SUÇLULUK**: Bu duyguyu en yoğun olarak anneler yaşamaktadır. Suçluluk duyma, genel olarak kişinin “ keşke ” şeklindeki düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Aileler çocuklarının engeline geçmişte yaptıkları hataların neden olduğunu ya da geçmişte yaptıkları yanlışlar yüzünden cezalandırıldıklarını düşünürler (Kurt 2001) .

AŞAMA MODELİ'NE GÖRE DUYGUSAL TEPKİ SÜRECİ

Araştırmalar, bu ailelerin de sevdikleri birinin ölümünden sonra yas tutan kişilerle aynı yas tepkilerini gösterdiklerini bulmuştur .

(Castle, 1998; Kozub, 2008; Leonard, 1986; Wong, 2005).

- **UTANÇ:** Utanç, engelli çocuğun toplum tarafından onay görmemesi karşısında hissedilmektedir. Her anne-baba kendi çocuğunun başarılı olmasını arzu eder ve bundan son derece gurur duyar. Oysa engelli çocuğun anne-babası, çocuğuna karşı toplum içindeki diğer bireylerin geliştirdikleri acıma ya da reddetme gibi olumsuz duygu ve düşüncelerle zaman zaman karşılaşabilmektedir (Darıca ve ark. 1992).

AŞAMA MODELİ'NE GÖRE DUYGUSAL TEPKİ SÜRECİ

Araştırmalar, bu ailelerin de sevdikleri birinin ölümünden sonra yas tutan kişilerle aynı yas tepkilerini gösterdiklerini bulmuştur .

(Castle, 1998; Kozub, 2008; Leonard, 1986; Wong, 2005).

- **PAZARLIK**: Pazarlık etme ya da karşılıklı ortak amaçlar doğrultusunda anlaşmaya varma gibi davranışların görüldüğü bu dönem, ailelerin kabullenme sürecine doğru ilerlediklerini gösteren aşamalardan biridir (Girli, 2004).

AŞAMA MODELİ'NE GÖRE DUYGUSAL TEPKİ SÜRECİ

Araştırmalar, bu ailelerin de sevdikleri birinin ölümünden sonra yas tutan kişilerle aynı yas tepkilerini gösterdiklerini bulmuştur .

(Castle, 1998; Kozub, 2008; Leonard, 1986; Wong, 2005).

- **UYUM:** Ebeveynler, artık yoğun kaygıya rağmen, yaşam tarzlarını ve değer sistemlerini yeniden gözden geçirmeye başlamaktadırlar. Anne babalarda çocuğun engelini açıkça tartışma, soruna ilişkin bilgi toplama, müdahale sürecine katılma, çocuğuyla birlikte toplum içinde daha çok zaman geçirme gibi davranışlar görülebilmektedir. Bu evreye ulaşmış ebeveynlerin çoğu olumlu bir sonuca ulaşarak, kendileri için daha mantıklı bir yaşam oluşturmaya çalışmaktadırlar (Doğan 2001).

SOSYAL DESTEK

- Yapılan araştırmalarda, sosyal desteğin ailenin duygusal durumunu olumlu yönde etkilediği bulunmuştur.

(Longo & Bond, 1984; Singer & Irvin, 1989, 1994; Wikler, 1981).

COHEN VE WILLS (1985) DAHA ÖNCEKİ SOSYAL DESTEK TİPOLOJİLERİNDEN YOLA ÇIKARAK, SOSYAL DESTEĞİ 4 BOYUTTA ELE ALMIŞ

DUYGUSAL DESTEK: Sevgi, hoşlanma, anlayış, kabul görme, değer verilme, özen gösterilme, korunma gereksinimlerini kapsayan bu tür destek, literatürde ifade edici destek, değerlilik desteği, yakın destek olarak da adlandırılmaktadır.

ARAÇSAL DESTEK: Parasal yardımı, materyal kaynakları, araç gereç yardımı gibi somut yardımları içerir.

COHEN VE WILLS (1985) DAHA ÖNCEKİ SOSYAL DESTEK TİPOLOJİLERİNDEN YOLA ÇIKARAK, SOSYAL DESTEĞİ 4 BOYUTTA ELE ALMIŞ

BİLGİSEL DESTEK: Sorun kabul edilen olaylarla başa çıkmada, tanımlayıcı ve sorunu anlamayı içeren destek biçimi olarak tanımlanmaktadır.

YAYGIN DESTEK: Boş vakitlerde diğer insanlarla zaman geçirme, eğlenme, rahatlama, sosyal arkadaşlık olarak tanımlanmaktadır.

DUNST VE TRIVETTE (1986), KAZAK VE MARVIN(1984), SARASON VE ARK.(1983) SOSYAL DESTEĞİN PEK ÇOK İŞLEVİNİ TANIMLAMISLAR

- 1) Bireylere gereksinim duydukları hizmetleri ve malzemeleri sağlayarak, duygusal rahatlık verirler.
- 2) Beklenen sorunlarla ilgili olarak bireylere rehberlik ederek, bu sorunlarla başa çıkma yolları önerirler.

DUNST VE TRIVETTE (1986), KAZAK VE MARVIN(1984), SARASON VE ARK.(1983) SOSYAL DESTEĞİN PEK ÇOK İŞLEVİNİ TANIMLAMISLAR

3) Bireylerin performanslarını geliştirici geribildirimler sunarlar.

4) Olumlu uyum ve kişisel gelişim için katkıda bulunurlar.

5) Hem günlük yaşamda hem de gereksinimler ve krizler anında bireyler arası bağlantıları sağlayarak, onları stresin olumsuz etkilerine karşı korurlar

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Akkök, Aşkar ve Karancı (1992), engelli bir çocuğa sahip anne babalardaki stresinin yordanması(önceden tahmin etmek) amacıyla öğretilbilir ve eğitilebilir zihinsel engelli ve otizmlili çocuğa sahip 82 anne ve 64 baba ile çalışmışlardır.

Araştırma sonuçlarında otizmlili bir çocuğa sahip olmanın ve içinde bulunulan durumdan dolayı eşini ve çevreyi suçlamanın, stresi arttırıcı etmenler olduğu saptanmıştır.

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Yurdakul ve Girli (1997), yaptıkları çalışmalarında otistik veya zihinsel engelli çocuğa sahip olan anne-babaların, sosyal destek ağı ve desteğin psikolojik sağlık ile ilişkisini incelemiş ve aynı yaşlarda normal çocuğu olan anne-babalarla sosyal destek ve psikolojik sağlık açısından karşılaştırmalarını yapmışlardır.

Araştırma sonucunda engelli çocuğa sahip anne-babaların sosyal destek ağının, engelli çocuğu olmayan anne-babalara göre daha dar olduğu bulunmuştur.

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Özekes, Girli, Yurdakul, Sarısoy (2000), 79 zihinsel engelli ve 54 otizmlı çocuğu olan çiftle yaptıkları çalışmalarında, engelli çocuğa sahip olmanın evlilik ilişkisindeki rolünü incelemişlerdir.

Araştırma sonucunda, engelli çocuğa sahip olmanın çiftlerin evlilik ilişkilerini olumsuz yönde etkilediğini belirten bir sonuca ulaşılmamıştır. Zihinsel engelli ve otizmlı çocuğu sahip aileler arasında da evlilik ilişkisinin değerlendirilmesi açısından da anlamlı bir fark bulunamamıştır.

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Toros (2002), bedensel ve/veya zihinsel engelli çocukların sosyo-demografik özellikleri, annelerdeki depresyon, anksiyete, evlilikte uyum düzeyleri ve annelerin çocuklarını algılama şeklini incelediği araştırmalarında;

zihinsel ve/veya bedensel engelli çocuğa sahip annelerin, engelli çocuğa sahip olmayanlardan daha çok olumsuz etkilendiğini ve depresyon düzeylerinin anlamlı düzeyde farklılaştığını bulmuştur.

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Duygun ve Sezgin (2003), 118 zihinsel engelli ve 121 normal çocuk annesindeki stres belirtilerini, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyi ile ilişkilerini ve bu değişkenlerin yordayıcılık düzeylerini incelemişlerdir.

Buna göre zihinsel engelli çocuğa sahip annelerde duygusal tükenmişliğin normal çocuğa sahip annelerden elde edilen puanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Doğru ve Arslan (2006), engelli çocuğu olan annelerin sürekli yaşıadıkları kaygı düzeyleri ile çocukları ile birlikte sosyal ortamda (alışveriş, lokantada yemek yeme, çocuklarını kuruma götürme gibi) geçirdikleri zamandaki durumluk kaygı düzeylerinin karşılaştırılmasını amaçladıkları çalışmalarında,

annelerin çoğunluğuunda sürekli kaygı durumu bulunduğunu, ayrıca annelerin eğitim durumlarına göre kaygı düzeylerinin artış gösterdiğini belirlemişlerdir.

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Akkaş ve Coşkun (2009), engelli çocuğa sahip olan annelerin sürekli kaygıları ile sosyal destek algıları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla 150 anneye çalışmışlardır.

Araştırma sonucunda, engelli çocuğa sahip olan annelerin sürekli kaygı düzeylerinin yüksek olduğu, sosyal destek düzeyiyle sürekli kaygı düzeyleri arasında ters bir ilişkinin var olduğunu saptamışlardır.

FARKLI GELİŞEN ÇOCUK AİLELERİ İLE YAPILMIŞ ÇALIŞMALAR

Karadağ (2009), engelli çocuğa sahip olan annelerin yaşadıkları güçlükleri, ailede algılanan sosyal desteği ve umutsuzluk durumlarını belirlemek amacı ile 95 anneyle çalışmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre, annelerin %46,3'ünün toplumun bakış açısından rahatsız olduğu, %38,9'unun çevreleri ile iletişim kurmakta güçlük çektiği, %75,8'inin çocuğunun geleceğinden kaygı duyduğu, %46,3'ünün çocuğunun engeli nedeniyle suçluluk duygusu yaşadığı, %61,1'inin çocuğunun tedavi sürecinde zorlandığı, %45,3'ünün ise çevresinden sosyal destek görmediği saptanmıştır.

TEŞEKKÜRLER...

Evren Evrim Önal

**Uzman Psikolog
Aile Danışmanı**

www.youtube.com/Algiozelegitim

www.facebook.com/Algiozelegitim

www.twitter.com/Algiozelegitim

www.algiabaterapi.com